איסור יציאה מארץ ישראל לחו"ל – שיעור כללי ז' באב תשפ"ג

פתיחה

בעקבות הסוגיה העוסקת במעלת ארץ ישראל ובמצוות יישובה נדון באיסור לצאת לחו"ל. כמעט כל מי שדן בין האחרונים בשאלה (ויש כאלה רבים) בנה יסודותיו על הרמב"ם כמקור ראשוני וחג סביבו. לכן, גם הדיון שלנו יתחיל בפסיקת הרמב"ם, בנסיון לנתח את דבריו, ואחר כך נשחזר את המקורות האפשריים בתלמודים וננסה יחד לנסח את העולה מהם וכן לשער מה היו אבני הבניין של פסיקת הרמב"ם, למה התכוון, והאם יש מקום לפסיקה אחרת, כגון בשיטת התוס' והרמב"ן. מובן שסוגייתנו בכתובות (קי ב – קיא א) מהווה מקור מרכזי, נסו לחלץ ממנה תובנות ומסקנות.

השאלה העומדת בפנינו היא אם יש היתר ליושבי ארץ ישראל לצאת לחו"ל, לצורך תכליות שונות, ולפרקי זמן שונים. שאלת המבחן של הסוגיה היא כמובן יציאה לטיול/תיירות.

בסוף אפנה לתשובות האחרונים שדנו בשאלה, ובוודאי תוכלו למצוא עוד רבים בעצמכם.

מקורות

- רמב"ם מלכים ה, ז-יב. ההלכה העיקרית היא ט, אבל עיינו בכל ההקשר וכן בכסף משנה על הלכה ט (המקורות שדן בהם להלן).
- במדבר לג, נג וברמב"ן שם (להלן), וברמב"ן בהשגות על ספר המצוות עשין ד בסופו (להלן), ובספרי ראה פיסקה פ (להלן).
- בסוגייתנו: כתובות קי ב במשנה " כל מעלין" ומה שרלוונטי בגמ', ובדף קיא א: "אמר רבי אליעזר כל הדר... הוה חיי". ובמקביל בתוספתא עבודה זרה פרק ד, ג-ו.
- מועד קטן יד א: "ממדינת הים...כלמזונות", רש"י, וברא"ש שם פרק ג הל' א: "הבא ממדינת הים...סוף ההלכה. במקביל בירושלמי מועד קטן ג, א: "תני בשם ר' יודה...ואת מבקש לעשות כיוצא בו". השוו לסוגייתנו. (הגר"א שהובא להלן על או"ח סי' תקלא מתייחס לירושלמי)
- עבודה זרה יג א: "והא תניא הולכים ליריד...לצידן ללמוד תורה", רש"י ותוס' ד"ה "ללמוד תורה ולישא אשה", שאילתות דרב אחאי קג – הקטע שלהלן. רמב"ם הל' אבל ג יד (השוו להלכות מלכים)
- בבא בתרא צא א: "ת"ר אין יוצאין מארץ ישראל לחו"ל...מה עלתה לה". רשב"ם שם ד"ה "אין יוצאין". גיטין עו ב: והא אמר רב ספרא...לחוצה לארץ".
- ירושלמי סנהדרין, המשפט האחרון של הפרק העשירי (להלן)
- טור או"ח רמ"ח בסופו (הגדרה של ההבדל בין רשות למצווה). שו"ע או"ח תקל"א, ד ומג"א שם ס"ק ז (להלן), וביאור הגר"א שם (להלן). שו"א או"ח סוף סימן רמ"ח ברמ"א. (מקורו: מועד קטן יא א: "ממדינת הים...כלמזונות". רש"י שם, וברא"ש פרק ג סי' א עד: ...שלא ברצון חכמים")
- אגרות משה אבן העזר ח"א סוף סימן קב (להלן). שו"ת מנחת יצחק חלק ג, כו סעיף ז (להלן). לשתי דרכים בסוגיה ומסקנות שונות, אפשר לעיין גם במאמרו של הרב סבתו:
https://zomet.org.il/?CategoryID=261&ArticleID=279&Page=1

ובזה של הרב דייכובסקי:
https://zomet.org.il/?CategoryID=261&ArticleID=279&Page=1

מקורות מלאים

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה

הלכה ז ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים , מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה, בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים, שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ואלכסנדריאה בכלל האיסור.

הלכה ח מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה, ויראה

לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים.

הלכה ט אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה, אבל לשכון בחוצה לארץ אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שוה דינר חטין בשני דינרין, במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר, אבל אם הפירות בזול ולא ימצא מעות ולא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס, יצא לכל מקום שימצא בו ריוח, ואף על פי שמותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כלייה למקום.

הלכה י גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה, וכן הוא אומר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו.

הלכה יא אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפר לו, וכאילו המקום שהוא בו מזבח כפרה, שנאמר וכפר אדמתו עמו, ובפורענות הוא אומר על אדמה טמאה תמות, ואינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מותו, ואעפ"כ גדולי החכמים היו מוליכים מתיהם לשם, צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק.

הלכה יב לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז, שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ובפורעניות הוא אומר ואל אדמת ישראל לא יבאו, כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו.

כסף משנה הלכות מלכים פרק ה הלכה ט

[ט] אסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל. יתבאר בסמוך. ומ"ש אלא ללמוד תורה וכו'. בפ"ק דע"ז (דף י"ג) תניא ואם היה כהן מיטמא בחו"ל לדון ולערער עם העכו"ם וכו' וללמוד תורה ולישא אשה ונתבאר שם שאפילו יש בא"י מי שילמדהו יוצא אחר רבו לחו"ל שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד:

ומה שכתב ולהציל מן העכו"ם הוא לדון ולערער עם עכו"ם שכתבתי בסמוך:

ומה שכתב ויחזור לארץ כלומר אבל אפילו לשום אחד מאלו הדברים לא יצא לח"ל להשתקע שם ולמד כן מדאמרינן בסוף כתובות (דף קי"א) ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה דרבי חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה אמר ליה אחיו נשא עכו"ם ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו ומשמע מהאי עובדא דאפילו לישא אשה אינו יכול לצאת וקשה אהא דפ"ק דע"ז דיוצא לישא אשה ומתרץ רבינו דהא דשרינן בפ"ק דע"ז היינו כשדעתו לחזור והא דאמרינן בסוף כתובות דאסור דהיינו כשאין דעתו לחזור וכן תירצו התוספות בפ"ק דע"ז. ומ"ש אבל יוצא הוא לסחורה נתבאר בסמוך:

אבל לשכון בחו"ל וכו'. בבתרא ס"פ הספינה (דף צ"א) ת"ר אין יוצאין מא"י לח"ל אא"כ עמדו סאתים בסלע ומשמע ליה לרבינו דהיינו שוה דינר חטים בשני דינרים מדאמרינן בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ב:) רבי יוחנן בן ברוקה אומר מכר בפונדיון מד' סאין בסלע:

רמב"ן במדבר פרק לג פסוק נג

(נג) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה - על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו (כתובות קי ב) במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטווינו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה. ויחזיר המצוה הזו במקומות רבים, באו ורשו את הארץ (דברים א ח). אבל רש"י פירש, והורשתם את הארץ, והורשתם אותה מיושביה, אז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה, ומה שפירשנו הוא העיקר:

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכעי"ז כתובו' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוינו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה יב כט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיה בן חרש ור' חנניה בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה:

ספרי דברים פרשת ראה פיסקא פ

(כט) כי יכרית ה' אלהיך את הגוים, עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה יכרית ה' אלהיך את הגוים. אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך, בשכר שתבוא תירש. וירשתה אותם וישבת בארצם, מכלל שנאמר +דברים יט א+ וירשתה וישבת בעריהם ובבתיהם יכול אי אתה רשיי להוסיף על הבנין תלמוד לומר וירשת אותם וישבת בארצם כל מקום שאתה רוצה לבנות בנה. וירשת אותם וישבת, מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיה בן חרש ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה +שם /דברים/ יא לא+ וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החקים האלה אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה. מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד ממנו תורה והגיעו לציידן וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה +שם /דברים יא לא/+ וירשתם אותה וישבתם בה ושמרת לעשות את כל החוקים האלה ואת המשפטים אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה חזרו ובאו להם לארץ ישראל סליק פיסקא

תוספתא מסכת עבודה זרה (צוקרמאנדל) פרק ד

הלכה ג ישרה אדם בארץ ישר' ואפילו בעיר שרובה גוים ולא בחוצה לארץ ואפילו בעיר שכולה ישר' מלמד שישיבת ארץ ישר' שקולה כנגד כל מצות שבתורה וכל הקבור בארץ ישר' כאיל" קבור תחת המזבח:

הלכה ד לא יצא אדם בחוצה לארץ אלא אם כן הולכין חיטין סאתים בסלע אמר ר' שמע' במה דברים אמו' בזמן שאין מוצא ליקח אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו סאה בסלע לא יצא וכן היה ר' שמעון אומ' אלמלך היה מגדולי הדור ומפרנסי ציבור ועל שיצא לחוצה לארץ מת הוא ובניו ברעב והיו כל ישר' קיימין על אדמתן שנ' ותהם כל העיר עליהם ותאמרנה הזאת נעמי מלמד שהייתה כל העיר קיימת ומת הוא ובניו ברעב:

הלכה ה הרי הוא אומ' ושבתי בשלום אל בית אבי שאין תלמ' לומ' והיה י"י לי לאלהים ואו' לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים כל זמן שאתם בארץ כנען הריני לכם לאלוה אין אתם בארץ כנען כביכול איני לכם לאלוה וכן הוא אומ' בארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני י"י ולפני עמו וכי תעלה על דעתך שישר' מכבשין את הארץ לפני המקום אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת הא אינן עליה כאילו אינה מכובשת וכן הוא אומ' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר ל' ע' אלהים אחרים וכי תעלה על דעתך שדוד עובד עבודה זרה היה אלא דרש דוד ואמ' כל המניח את הארץ בשעת שלום ויוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה שנ' ונטעתים בארץ הזאת באמת בכל לבי ובכל נפשי כל זמן שהן עליה כאילו נטועין הן לפני באמת בכל לבי ובכל נפשי הא אינן עליה כאילו אינן נטועין הן לפני באמת לא בכל לבי לא בכל נפשי:

הלכה ו ר' שמעון בן אלע' אומ' ישר' שבחוצה לארץ עובדי עבודה זרה הן כיז צד גוי שעשה משתה לבנו והלך וזימן את כל היהודים היושבים בעירו אף על פי שהן אוכלין ושותין משלהן ושמש שלהן עומד ומשמש עליהן עובדי עבודה זרה הן שנ' וקרא לך ואכלת מזבחו:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מועד קטן פרק ג

תני בשם רבי יודה הבא ממדינת הים אסור לו לגלח רבי יודה כדעתיה דרבי יודה אמר אסור לפרש לים הגדול. מעתה כהן שיצא חוץ לארץ הואיל ויצא שלא ברצון חכמים יהא אסור לו לגלח. חד כהן אתא לגבי ר' חנינה א"ל מהו לצאת לצור לעשות דבר מצוה לחלוץ או לייבם א"ל אחיו של אותו האיש יצא ברוך המקום שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו.

אית דבעי מימר הכין א"ל. אחיו של אותו האיש הניח חיק אמו וחיבק חיק נכרי' וברוך שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו.

שאילתות דרב אחאי פרשת אמור שאילתא קג
ברם צריך לומר אילו כהן דקא אזיל למינסב איתתא או למיגמר אורייתא ואיכא בית הפרס באורחא וליכא אורחא אחרינא מהו למיזל בההוא אורחא ... לשאר מצוות לא תיבעי לך דכיון דלא סגיא דלא אזיל וודאי שרי דתניא ר' אלעזר בר' צדוק אומ' מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישר' בלבד אמרו אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם שאם יזכה אדם יבחין בין מלכי ישר' למלכי אומות העולם .... אלא כי קא מיבעיא לן ללמוד תורה ולישא אשה ואי איפשר למיזל בדוכתא אחריתי למיגמר מי שרי אי לא ת"ש דתנו רבנן ...וכשם שמיטמא בחוצה לארץ כך מיטמא בבית הקברות בית הקברות סלק' דעתך אלא בית הפרס דרבנן ומיטמא ללמוד תורה ולישא אשה ...הא אמר' הכא לכל מצוה שרי למיזל אמור רבנן טומאה הוא דגזרו ביה לכל מצוה שרי למיזל ...

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סנהדרין פרק י
וכן הוא אומר [דברים יז טז] לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד לישיבה אין את חוזר חוזר את לסחורה לפרקמטיא ולכבוש את הארץ:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רמח
אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ... ולענין דבר מצוה פר"ת שכל מקום שאדם הולך כגון לסחורה או לראות פני חבירו חשיב הכל דבר מצוה ואין חשובה דבר הרשות אלא כשהולך לטייל:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רמח
הגה: יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חבירו חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטייל; ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שייראה תוך שלשה ימים, כי חשובים הכל לדבר מצוה; ואין למחות בידן, הואיל ויש להם על מי שיסמוכו.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלא סעיף ד
ואלו מגלחין במועד; מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד, ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח, וכן המנודה שהתירו לו ברגל, וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל, וכן הבא ממדינת הים בחול המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ לטייל.

מגן אברהם סימן תקלא ס"ק ז : לטייל. אבל יצא להרויח או לראות פני חבירו שרי דמקרי מצוה עססי' רמ"ח:

ביאור הגר"א אורח חיים סימן תקלא סעיף ד
והוא שלא כו'. גמ' שם א"ר לשוט כו' וכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד שכן מ' בירו' וצ"ע דבירושלמי משמע להיפך וז"ל הירושל' שם תניא בשם ר"י הבא ממ"ה אסור לו לגלח ר"י כדעתיה דרי"א אסור לפרוש לים הגדול מעתה כהן שיצא ח"ל הואיל ויצא שלא ברצון חכמים אסור לו לגלח חד כהן אתא לגבי ר"ח א"ל כו' שמעון בר בא כו' משמע דר' מיירי שלא בח"ל והטעם כמ"ש דאסור לפרוש לים הגדול משום סכנה וגם משמע בירוש' דאין איסור לצאת לח"ל אלא בכהן דוקא וכן שמעון בר בא כהן הוה כמ"ש בעובדא דבנתיה דמר שמואל פוק איטפיל כו' אבל בגמ' שלנו סוף כתובות לא מ' כן:

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן קב
ובדבר שאלתך אם יש מצוה עכשיו לדור בא"י כהרמב"ן או כהר' חיים בתוס' כתובות דף ק"י דאינה מצוה בזה"ז. הנה רוב הפוסקים סברי דהוא מצוה. אבל פשוט שאין זה בזה"ז מצוה חיובית שעל הגוף דא"כ היה ממילא נמצא שאסור לדור בחו"ל משום שעובר על עשה כמו מי שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית שיש איסור ללבוש כדי שלא יעבור על עשה דציצית, ולא הוזכר איסור אלא על הדר בא"י שאסור לצאת ע"מ לשכון בחו"ל ברמב"ם פ"ה ממלכים ה"ט, וג"כ הא ודאי אינו איסור לאו ואם היה איסור גם לאנשי חו"ל הי"ל לרמב"ם לומר סתם אסור לשכון בחו"ל אא"כ חזק בא"י הרעב משמע דרק ליושבי א"י יש איסור שאסרו חכמים אבל מצד העשה אינה חיובית אלא כשדר שם מקיים מצוה. ובחדושי הארכתי הרבה בדברי ר"ח שבתוס' כתובות. וכיון שאינה מצוה חיובית יש ודאי להתחשב בהחשש של הר"ח בתוס' אם יוכל ליזהר במצות התלויות בארץ, והנני הדו"ש ומברך אותך, משה פיינשטיין

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן כו

עוד להנ"ל, בנדון לצאת מא"י לחו"ל. כתב בזה"ל, חמי וחמותי שי' נשתחררו מרוסיה זה שתי שנים, וכל מגימתם ותקותם שהחליצם להשאר בחיים למרות כל היסורים שסבלו שם, והתלאות שעברו עליהם, היתה לראות עוד ניניהם ונכדיהם, הם יצאו מרוסיה לא"י, ועד עכשיו לא הצליחו לבוא אצלינו לבקרינו, ואחד מרעיי העיר, שאולי אין להם היתר עפ"י דין לצאת לחו"ל על ביקור כזה, מה דעת כת"ר בענין זה עכ"ל.

הנה שפיר העיר אותו ריעו, עי' ברמב"ם (ה' מלכים ה"ט), ואף בזה"ז, דנודע שיטת הר"ח כהן (בתוס' סוף כתובות), וש"פ חולקים עליו, וכתב בבאה"ט (א"ע סוס"י ע"ה) דהוי פלוגתא דרבבתא, מ"מ מבואר בכנה"ג (שם בפי' הב"י אות כ"ח), דאף לשיטת הר"ח כהן, כ"ז להתיישב שם בתחילה, אבל הדרים שם אינם יכולים לצאת עיין שם. אבל כמדומה לי שהעולם נהגו להקל בכל כהאי גוונא, ונראה דטעמם, עפי"מ שס"ל להרמב"ם שם /הלכ' מלכים ה"ט/, דיוצא הוא לסחורה, ובכ"מ שם כתב דנתבאר בסמוך, וע"כ כוונתו לדברי הירושלמי (והוא בסנהדרין סו"פ חלק והובא ברי"ף שם), שהביא (שם ה"ח) בענין לחזור למצרים, דלישיב' אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא וכו', וכן ציין להירושלמי הנ"ל בנד"ד במגדול עוז, וי"ל דהרמב"ם לשיטתו בזה, אשר גר בעצמו במצרים, וכתב בהגמ"י שם ליישב שיטתו, דס"ל כפי' הרא"ם, שפי' לא תוסיפו, לא אסרה תורה אלא בדרך הזה, כלומר מא"י למצרים, אבל משאר ארצות מותר עיין שם, וכיון דהקרא דאיסור לשוב למצרים מיירי מא"י דוקא, ומ"מ לסחורה מותר, א"כ מכל שכן דלשאר ארצות מותר לסחורה. - והנה בטור (או"ח סוס"י רמ"ח) הביא בשם ר"ת לענין דבר מצוה, שכל מקום שאדם הולך לסחורה, או לראות פני חבירו חשוב הכל דבר מצוה, ואין חשובה דבר הרשות אלא כשהולך לטייל עיין שם, א"כ הרי מדמי סחורה וקבלת פני חבירו להדדי, וא"כ י"ל דהה"ד לענין יציאה מא"י. שוב ראיתי דכן יוצא מפורש במג"א (או"ח סי' תקל"א ס"ק ז') עיין שם, וממילא ק"ו לנדון דידן, וכ"ז לא להלכה ולא למעשה, דנמצא סתירה לזה בתשו' תשב"ץ (ח"ג סי' פר"ח), דכתב דאין לצאת מא"י לחו"ל, אלא ללמוד תורה וכו', או מפני כבוד אב ואם עי' שם, הרי ש"מ דאלמלא מצות כיבוד אב ואם, לא הוי שרינן לצאת משום קבלת פני חבירו, וע"כ ישאל בזה את גדולי ההוראה באה"ק, אשר מהם תצא הוראה זו, שהמה בודאי בררו הלכה זו שענין זה היא דבר השכיח שם בכל יום כנודע.

חוות בנימין ג, קג לרב ישראל

בארץ כשלא היה יכול לגלח לפני כן. זה נראה תוכן השגתו. אולם לענ"ד דברי הראב"ד לא מתפרשים כמו לפי רש"י, אלא שלדעתו המחלוקת היא אם חכמים אסרו כל יציאה שלא לצורך הכרחי כגון הרוחה, דלדעת ר"י רק יציאה לצורך ממש הותרה, ואילו לרבנן גם יציאה להרוחה בכלל לצורך תחשב והותרה, אעפ"י דמצוה ודאי דאין ביציאה להרוחה גם לדעת רבנן, לא נאסרה לדידהו אלא יציאה לשם טיול בלבד.

וטעמא דמילתא נראה, שיציאה לטיול הרי זה משום גילוי דעת של החשבת חוץ לארץ, שכן לשם תענוג ממראות חוץ לארץ ומהנאה מהדברים המצויים שם, ואינם בא"י, הוא יוצא. ויש בזה משום העדפת חוץ לארץ על ארץ ישראל, וזלזול במתנת אלקים שהיא ארץ הבחירה אשר אויר נשמות אויר ארצה. וכיו"ב מצינו לענין "בל תחנם" שאמרו בגמרא ע"ז (כ.): "אסור לאדם שיאמר כמה נאה נכרית זו". ועי"כ תענוג זה, אעפ"י שגם זה אפשר היה לומר שהוא לצורך לא פחות